[EL FONOLL]

Els antics habitants hi vénen de tant en tant i estan meravellats de veure el poble renascut de la runa i les males herbes, tot i que cadascú té la seva opinió de les idees de l'Emili. **El Josep s'hi acosta —vestit— amb la família el dilluns de Pasqua i l'emociona passejar pels carrers on va jugar de petit, els rentadors on rentava la seva mare, la font i l'església, ara sempre tancada**. Aquesta «Inquisició» de què parla l'Emili l'ha portat a judici acusant-lo de no tenir llicències per construir o fins i tot de delicte ecològic, ell, que viu del naturisme. L'Emili s'ho pren amb calma. Sap que té raó, la raó que li donen els antics habitants del Fonoll, feliços de veure altre cop el poble viu.

Isabel OLESTI (1957)
«Renascut de les runes» **(2012)**

(A: X. Cortadellas i J. Pujadó, *Els pobles perduts. 30 indrets oblidats de Catalunya*, La Bisbal d'Empordà, 2012).
Isabel Olesti i Prats és escriptora, col·laboradora habitual de premsa, professora de dansa i gestora de projectes literaris. Conrea la narrativa breu i la novel·la. Ha guanyat els premis Andròmina, Josep Pla i Mallorca. És una de les escriptores dels relats del llibre *Els pobles perduts*, en què es descriu i es recupera la memòria de trenta indrets de Catalunya.

El Fonoll (Passanant i Belltall, la Conca de Barberà) abans de la seva reconstrucció.1996.
Imatge: Josep Santesmases i Ollé

[BALNEARI DE CARDÓ]

Vista del jardí del balneari de Cardó (Benifallet, el Baix Ebre). 1985.
Imatge: Marta Povo. Fons: Calaix, Generalitat de Catalunya.

Vaig començar a fer memòria i vaig recordar —o deduir— el fet que m'havia dut a l'hospital. El jove metge em va ajudar considerablement. Em va dir que el xofer havia mort i que la noia que ens acompanyava, la jove Rosa Suau, havia resultat ferida d'una certa consideració, que ja es recuperava, i que hom la donava per salvada.

— On és ella?

—Aquí mateix, a la secció femenina de l'hospital. Dit així, sembla que sigui alguna cosa, però, de debò, és una única i esquifida cambra!

—Quin és aquest hospital?

—El de Cardó. Havia estat un balneari, però es va tornar hospital de guerra. N'hi ha passat, de gent que venia de l'Ebre!

Avel·lí ARTÍS-GENER (1912-2000)
«L'accident (represa)» (fragment) **(1990)**

(*Viure i veure*/2. Barcelona, 1990)
Viure i veure és el segon volum de les memòries d'Avel·lí Artís-Gener, publicades entre 1989 i 1996. L'autor, que era conegut pel seu nom de ploma,Tísner, va explicar a *Viure i veure*/2 l'experiència militar durant la Guerra Civil i el seu posterior exili. L'any 1938, el balneari de Cardó fou convertit en hospital de l'exèrcit republicà.

[HOTEL EUROPA]

Fins fa ben poc, acabat del darrer tomb de Rambla, vèiem en passar la cantonada els darrers estrangers caravermells escórrer l'ampolla de vi allargant un sopar temps ha terminat. Eren forasters que gaudien de l'extraterritorialitat de les legacions, usant del privilegi dels septentrionals d'isolar-se a gratcient dins reductes incontaminats. Nogensmenys, per a la Ciutat, l'illa no constituïa cap organisme estrany, com no ho és la perla per a l'ostra: i ara l'edifici ens sembla rònec i tronat! **Vet aquí que l'Hotel Europa mor, sobreviscut per una Ciutat renovadament jove: mereixia, almenys, l'hotel, un record. Bona nit.**

Josep Anton BAIXERAS (1927-2008)
«Full de calendari. 27.05.1970» **(2014)**

(*Obra completa. Cròniques radiofòniques*, 3. Tarragona, 2014).
Josep Anton Baixeras Sastre fou advocat, escriptor i polític. Va conrear el relat breu, la novel·la, el teatre, la traducció, i també la prosa de no ficció com ara el periodisme escrit i radiofònic. El tercer volum de l'obra completa recull les col·laboracions radiofòniques que l'autor feia a Ràdio Tarragona entre 1964 i 1976, emeses un cop per setmana al programa «Tarragona endavant».

Hotel Europa Internacional. Façana de l'edifici que va ser enderrocat a la Rambla Nova de Tarragona (el Tarragonès). 1960.
Imatge: Chinchilla. Servei d'Arxiu i Documentació Municipal. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

La llibreria Moncunill al carrer de la Cort de Valls (l'Alt Camp).1968.
Imatge: Galimany / Arxiu Municipal de Valls.

[LLIBRERIA MONCUNILL]

Carrer de la Cort avall hi havia la llibreria Moncunill, tancada no fa pas gaires anys. **Botiga estreta amb tot de prestatgeries al voltant d'un taulell mostrador on darrere podíeu trobar l'experiència i l'habilitat a trobar coses de les germanes Moncunill, membres d'una àmplia família, de les que deixen petja ciutadana**. Amb els diners que havia guanyat anant a veremar —treball infantil—, m'hi vaig comprar la primera màquina d'escriure, una Olivetti Pluma. D'allí devien sortir alguns llibres que van arribar a casa, algunes edicions de l'Editorial Selecta dels anys cinquanta que encara guardo: *Les hores*, d'en Josep Pla; *Visions de Catalunya*, de Joan Santamaria; *Els viatges de Gulliver*, el primer llibre que recordo dels que em van comprar. Cap als anys setanta va sorgir la moda dels fascicles setmanals, que un cop completats portaves a enquadernar. Era una mena de pagament a terminis que es liquidava cada setmana, sense rebuts que s'eternitzen, ni obres que mai acaben de completar-se, perquè els putes de les editorials se les empesquen totes perquè no deixis de pagar rebuts mensuals.

Josep SANTESMASES I OLLÉ (1951)
«Botigues del carrer de la Cort» **(2007)**

(*El Pati*, 12.01.2007. [republicat a: *Quarts i hores II. Terres, llocs i paisatges*, Tarragona, 2014])
L'obra literària de Josep Santesmases i Ollé ens remet a la poesia i la narrativa. En aquest darrer àmbit ha publicat contes, llibres de prosa poètica o de descripcions geogràfiques vinculades a les Terres del Gaià i tres reculls d'articles publicats a la premsa, entre els quals un article dedicat a les antigues botigues de Valls.

[PALAU DE LES MISSIONS]

El dia que el director de la presó ens va anunciar el trasllat em va caure el cel a sobre. [...] Ens varen entaforar a l'auto, els civils varen anar-se'n i uns altres, més sorruts, ens varen portar a Montjuïc, al Palau de les Missions. També recordo que varen fer molta comèdia. Feien com si presentessin armes, van lliurar papers, els en donaren d'altres i se n'anaren. Uns guardians de presons ens feren passar. [...]
No sé on devia mirar quan passàvem per la porta, però de cop, els meus ulls varen contemplar un espectacle insòlit. [...] Aquella gran nau era plena d'homes, amb uns passadissos que menaven a la paret del fons i a banda i banda els petates. [...]
En aquella sala, amb una de petita que anomenàvem la nevera perquè era fresca, érem més de tres mil homes [...]

Lluís TERRICABRES I MOLERA (1919-2000)
« El dia que el director…» (fragment) **(1992)**

(*Desgavell*, Mataró, 1992)
Lluís Terricabres, conegut popularment com a Terri, fou autor de nombrosos poemes i proses. Durant la Segona República freqüentà els ambients llibertaris i literaris. Posteriorment va ser empresonat pel règim franquista, fet que narra en aquest fragment. En sortir, i, de retorn a Mataró, es va centrar en la promoció cultural durant la represa catalana de la postguerra.

Palau de les Missions, construït a la muntanya de Montjuïc, amb motiu de l'Exposició Internacional de Barcelona. 1929.
Imatge: Gabriel Casas Galobardes. ANC.